

JAUME SUBIRANA I ORTÍN

La (nova) condició dels estudiants a Catalunya

EL FET QUE HOM M'HAGI convidat a escriure sobre la nova condició dels estudiants a Catalunya respon, em sembla, a un afany d'entronització del present, a una manca de perspectiva en què molts caiem sovint. Parlar de *nova* condició d'estudiant és molt gros. I em penso que incorrecte. Això, però, no vol dir que la situació avui sigui igual que anys enre-re. Què ha passat d'uns anys ençà? No hi ha hagut grans canvis, però sí una clarificació del marc global en què estem immersos; un marc global cada cop més evidentment caracteritzat per¹:

- * el pas d'una societat industrial a una altra d'informatitzada (amb els consegüents reajustos de l'estructura social, la creació de nous mercats internacionals de treball, etc, i l'atur estructural com a conseqüència d'aquests canvis profunds);

- * la conversió de les relacions socials, polítiques i econòmiques en una xarxa espessa d'interdependències i forta competència; apareixen nous centres de poder i control social;

- * d'una banda, les aspiracions humanes a graus més alts de llibertat personal i, de l'altra, l'interès per la construcció d'una «societat civil» consolidada i forta;

- * la crisi de l'anomenat «estat del benestar», que repercuteix socialment en el món dels marginats i dels pobres: polèmica sobre el «quart món» en les societats industrials avançades i subsistència de les coordenades nord-sud i est-oest, que basen la discriminació del tercer món;

LA FURA DELS BAUS

i, a casa nostra:

- * un moment de transformació de les estructures polítiques pròpies de l'Estat espanyol (descentralització); i

- * una tasca preferentment legislativa que afecta cada cop més qüestions de vida quotidiana.

la reforma. per què? desafiaments

En aquest marc global de crisi i de reajustos, el govern socialista emprèn a l'Estat espanyol una profunda i general reforma de l'ensenyament. Una reforma que parteix de la constatació d'un seguit de deficiències a tots els nivells: una EGB en la qual els alumnes assoleixen un «fracàs escolar» cada cop més elevat i preocupant, una FP amb una imatge pública i consideració generalment del tot degradades, un BUP acadèmicista i un COU que és, de fet, «quart de BUP» i que no orienta de cara a la universitat.

El sistema educatiu de l'Estat espanyol no s'havia vist sotmès a uns canvis tan profunds, a un projecte tan ambiciós, des del curs 1970-71. Hom pot discrepar sobre aspectes parcials o generals de les lleis projectades, però no pot negar la importància i l'abast de la situació plantejada pel govern socialista en aquesta legislatura. Cal reflexionar a fons sobre què està canviant i com canvia en el sistema educatiu i en el medi dels estudiants, perquè; en l'educació, la promesa de *cambio* no es queda pas en paraules i vivim actualment el temps d'elaboració i experimentació

A QUIN SO FAREM BALLAR LES GENERACIONS QUE HAN DE VENIR?

del que pot ser el món de l'ensenyament a Espanya ben bé fins al tombant de segle.

Aquesta reforma que es posa en marxa ha de plantar cara a tot de desafiaments:

- * més que de «reforma» s'ha de parlar de «reformes»: i això vol dir que cal veure ben clar l'horitzò comú i saber com fer-ne un tot coherent;

- * es parla molt de reforma i molt poc del seu finançament. El context de misèria econòmica de l'escola pública i de moltes universitats no varia substancialment i, d'altra banda, el ministre d'Hisenda afirma que l'Estat ha assolit el sostre d'inversió en ensenyament;

- * coexisteixen un model de reforma «per decret» (com ara la universitària) i una altra més aviat basada en l'experimentació lenta i progressiva (ensenyament mitjà);

- * per part del govern, conviuen una política educativa de caire socialdemòcrata, fortament marcada per models anglosaxons, i una política econòmica liberal-conservadora;

- * la distància entre l'expectativa creada per les lleis i la realitat de la seva aplicació és sovint decebedora. Més d'un possible optimisme davant la LRU deu haver-se refredat molt després del que han estat les «proves d'idoneïtat»; i

- * la manipulació i la intoxicació ideo-

lògica per part de sectors de la patronal privada de l'educació i dels grups de poder que els són propers. La cortina de fum alçada amb la LODE n'és una prova. És preocupant, també, la facilitat amb què cert progressisme cau en aquestes trampes per reincidir en velles polèmiques laterals (l'anticlericalisme, el mateix debat entre escola pública i escola privada, etc.).

problemàtica

¿Quina problemàtica plantejarà la reforma endegada? En primer lloc, pel que fa al professorat, la reforma torna a posar damunt de la taula la necessitat d'afrontar la formació permanent dels ensenyants. Amb uns professors que han esdevingut funcionaris és més urgent que mai, per evitar la lenta esclerosització de l'ensenyament, sobretot a la universitat, exigir-ne el reciclatge i la formació permanents. Cal evitar (i les lleis aprovades no sempre ofereixen mesures) la preocupació obsessiónant pels interessos de cos i per qüestions d'horaris i dedicacions, s'ha de fomentar el reciclatge, la investigació i la gairebé oblidada preparació pedagògica.

A més, com que no s'ofereix una visió de conjunt i coordinada dels diferents segments reformats, el sistema educa-

tiu sembla tallat en trossos inconnexos. El disseny d'un «currículum» coherent per a un alumne des del començament fins al final dels seus estudis continua essent només un desig. Està, doncs, encara pendent l'articulació de les diferents reformes en uns «currículums» conseqüents, pensats com a tals i no com a suma de cursos o coneixements.

Finalment, hi ha també la problemàtica dels estudiants. Entenem que l'estudi té dues dimensions fonamentals: la primera és la personal o individual (formar gent apassionada pel saber; però no un saber «per se» que menii a actituds passives, sinó un saber que, d'una banda, sigui treball intel·lectual aprofundit i de qualitat i, de l'altra, crític i solidari, amb contingut social); la segona, la col·lectiva o social (adonar-se de l'articulació del saber i la societat en què aquest saber és transmès, de com estudiem amb uns professors, un pla d'estudis, en un centre, en un sistema educatiu determinats, fills d'una manera d'entendre l'educació i la democràcia, i de com tot això condiciona el nostre estudi). Aquestes dues dimensions estan estretament lligades i haurien de ser percebudes com a tals per l'estudiant; però aquesta preocupació alhora pel treball profund i de qualitat i per les qüestions més estructurals és ben rara. D'altra banda, el nou marc global

ESTUDIAR: TOT UN ESPECTACLE

de què parlàvem al començament de l'article exigirà cada cop més dels estudiants una determinada formació. Alguns dels trets més importants d'aquesta, de les exigències més evidents seran: una forta capacitat i actitud analítica de l'entorn, la possessió d'una formació polivalent no exageradament especialitzada i que doni un punt de vista crític i més o menys objectiu de les coses, una capacitat de formular els mateixos objectius i de dinamitzar processos de participació a partir d'una acció creativa, no desorientar-se en una situació anòmica, de confusió, i capacitat, també, d'assumir riscos i responsabilitats personals, relativitzant els fracassos en distingir i alhora relacionar els resultats globals i l'experiència de cada dia.

el moviment estudiantil

La majoria dels estudiants no s'han plantejat el conjunt de fets ni la problemàtica que fins ara hem anat enumerant. El context general a la universitat, per exemple, és la inhibició de la major part dels estudiants i, alhora, l'existència d'associacions o grups molt minoritaris actius. En l'ensenyament mitjà la problemàtica és la mateixa, amb la dificultat afegida que, com que els alumnes no tenen l'experiència del batxillerat al

darrere (amb la perspectiva que això, d'una manera o d'una altra, dona), encara els és més difícil situar-se i organitzar-se.

Però, ¿podem parlar avui de «moviment estudiantil»? Al llarg del darrer curs hi ha hagut una revifalla de l'interès dels mitjans de comunicació i de la societat en general per la universitat (motivat per l'elaboració i aprovació dels estatuts, etc.) i un seguit d'accions que han dut molta gent a parlar del «nou moviment estudiantil». Personalment, em penso que el terme no és usat amb propietat, ja que el que hi ha:

- respon a iniciatives específiques, sovint únicament corporatives,
- és mogut per una minoria molt conscienciada enmig del desinterès i la ignorància generals,
- manca de perspectiva (quina universitat es vol, a quin projecte de fons han de respondre les accions, etc), i
- no és un col·lectiu mínimament estable ni amb formulacions teòriques comunes.

La conjuntura, i les circumstàncies han facilitat —en alguns llocs hi han obligat— una representació estudiantil, però d'aquí a dir que això esdevingui o respongui a un moviment, hi ha un bon tros. Pot ser-ne, però, un primer pas. Això és un desafiament obert. La nostra universitat necessita un movi-

ment estudiantil ric i plural que sigui una resposta organitzada a les necessitats de la vida universitària i de l'estudi en ell mateix. Lluny dels primers anys setanta, avui aquest moviment s'haurà de fonamentar en qüestions més estrictament universitàries sense oblidar, però, el debat constant sobre la relació entre universitat i societat.

Heus-ací, molt breument, els principals desafiaments que els estudiants—i l'organització és imprescindible per afrontar-los— tenim plantejats:

- * la creació de condicions que facilitin el debat entre els estudiants;
- * l'establiment de procediments clars d'elecció dels representants que facin més real i eficaç la participació dels alumnes;
- * l'augment de la qualitat de l'ensenyament, estretament lligada a l'exigència d'un bon professorat, bones instal·lacions i recursos suficients;
- * el desenvolupament de la investigació (tasca de la universitat que li és tan pròpia i important com cada cop menys atesa); i
- * el replantejament, allà on calgui, dels plans d'estudi i les titulacions, lluny dels models inoperants i poc flexibles.

ELS PROBLEMES DELS UNS, TAMBÉ SERÁN DELS ALTRES?

funció de l'escola i la universitat

Tradicionalment, hom entén i repeiteix que el sistema educatiu té tres funcions bàsiques: formar persones, formar científics o tècnics i formar futurs professionals. La universitat espanyola d'avui, però, no respon a les necessitats del mercat de treball, no compleix el seu paper de ser centre de recerca científica (per la competència d'altres institucions i per la seva mateixa incapacitat), ha perdut la qualitat formadora de l'esperit crític de la persona i ha perdut també la seva força política i social (2). Enllà del primer esquema de funcions que hem esmentat, la universitat (i, al seu nivell, l'escola) hauria d'assolir una funció:

crítica amb els mecanismes de legitimitació (sovint ocults, subtils) que hi ha en la societat, que altrament no canviaria mai, i crítica, també, amb ella mateixa;

de transformació: la universitat i els estudiants han d'estar en la línia d'una opció transformadora, experimentant, per exemple, ells mateixos la democràcia (promovent que els estudiants esdevinguin ciutadans de ple dret —amb els seus deures i els seus drets, tan sovint oblidats aquests— a les aules). Hem de recuperar el concepte d'universitat i escola enteses com a col·lectiu dels que aprenen i dels que ensenyen;

explicitadora de les greus contradiccions que hi ha en la vida social i *aportadora* de propostes de solució. Per a això és imprescindible la flexibilitat i el treball a mitjà i a llarg termini; i *anticipadora*: cal intuir allò que avui ja és irreversible, preparar-hi la gent, posar les bases per a una nova mentalitat perquè, quan arribi, el saber no sigui un impediment per a la nova situació.

Una escola i una universitat que aconseguissin tot això alhora serien, ben segur, una escola i una universitat *formadores*.

Del conjunt d'aquestes funcions es dedueix que les relacions entre universitat (o escola) i societat haurien de tendir cap a una «integració conflictiva» (3). Evidentment, en un moment com l'actual no manquen les expectatives i incògnites: ¿què passarà, per exemple, amb els consells socials?

Els estudiants, per part nostra, hauríem de facilitar aquesta relació entre el nostre medi i el conjunt de la societat. Com fer-ho? Segurament de manera preferent a través d'allò que ens és més específic: la cultura. Una cultura entesa com a instrument de coneixement, de comprensió i de transformació de la realitat, un instrument al qual tothom ha de tenir accés i del qual hem de saber-nos posseïdors privilegiats. I tot això aprofundint, alhora, el nostre «ser estu-

dians» (diferent de «passar per l'escola» o «passar per la universitat»).

final

Parlar, doncs, de l'actual condició d'estudiant a Catalunya és parlar d'un marc global de crisi que va aclarint-se, d'un moment de reforma de tot el sistema educatiu a nivell estatal, d'una colla de problemàtiques tot just endevinades i d'uns estudiants no organitzats; tot plegat en un país que encara lluita per la seva identitat i per l'aprofundiment de les llibertats formals a poc a poc assolides des d'encara no fa deu anys. No és una condició «nova», perquè no hi ha un punt de referència clar respecte al qual judicar i situar-nos, però sí que es tracta d'un moment apassionant i determinant per al futur de l'ensenyament a casa nostra. ◀

JAUME SUBIRANA I ORTÍN

estudiant, president del MUEC català i de les Illes

NOTES

1. Aquest esquema i d'altres idees de l'article són trets del dossier de les IX Jornades de Militants del MUEC català: «Fidels a l'evangeli. El sentit del nostre compromís» (Sant Cugat del Vallès, març de 1985).
2. V. Josep Ameller: «Ara que la Universitat ja no és la ventafocs» El Món, 130, p. 24 (12 oct. 84) o l'opinió defensada per Jaume Lorés, segons la qual la societat catalana no se'n sentiria gens, si desapareguessin les universitats.
3. P. 29 «Ciència, universitat, societat», dins Eina, 4, setembre 1980 (pp. 8-29).